

**Den utvidede utenrikskomite
møte den 25 oktober 1935 kl. 13.**

Formann: Støstad.

Samtlige medlemmer var til stede med undtagelse av Hambro og Sven Nielsen.

Formannen: Jeg må meddele, at utenriksministeren har bedt om at utenriksråden får være tilstede, og jeg går ut fra at ingen har noget å innvende mot det.

Man fortsatte behandlingen av utenriksministerens redegjørelse.

Braadland: Jeg er meget takknemlig for at vi alle sammen har fått anledning til å gå gjennom utenriksministerens redegjørelse, som jo var grei og klar på alle måter. Vi drøftet igår de finansielle sanksjoner, og idag skal vi ta fatt på de økonomiske sanksjoner. Det fremgår av utenriksministerens redegjørelse at regjeringen, såvidt jeg kan se, ikke på forhånd har tatt noget standpunkt med hensyn til disse økonomiske sanksjoner, men ønsker å bli kjent med den mening som utenrikskomiteens medlemmer har om den sak. Det dreier sig her om tre forskjellige punkter. Det *første* punkt, det som man kaller forslag 3, gjelder *importforbud for italienske varer*, altså et helt generelt importforbud, alene med undtagelse av gull og sølv. Det *annet* punkt, som går under navn av forslag 4, og som omfatter *eksportforbud for visse varer*, er nærmest en utvidelse av det første eksportforbud som vi fikk med hensyn til våben. Det omfatter da vesentlig krigsmateriell i forskjellige former, og ting som har interesse for krigsførsel, som trekkdyr, gummi, metaller osv. Om begge disse to ting som har formen av forslag, gjelder det, at vi er anmodet om å gi svar innen 28 ds. og likedan svar på når vi kan sette disse forholdsregler i verk. Jeg vil gjerne få lov til å spørre utenriksministeren; - Det brukes i dokumentene uttrykket «*forslag*», men såvidt jeg kan skjønne, er dette avgjort av 18-mannskomiteen: har forslagene form av en definitiv beslutning, eller vil de bli gjenstand for nærmere overveielse når koordinasjonskomiteen trer sammen i sin helhet?

Statsråd Koht: Nei. Det einaste som koordinasjonskomiteen på nytt skal avgjera, det er kva tid ein kann setja dette i verk, etter det har kome fråsegner frå alle dei einskilte regjeringane.

Braadland: Det er altså å betrakte som en endelig beslutning forsåvidt fra komiteens side. - Det tredje punkt dreier sig om å treffe visse forholdsregler for å minske

ulempene og tapene ved sanksjonsordningen. Jeg vil gjerne, for å gjøre det hele så kort som mulig, gjøre rede for den konklusjon som jeg er kommet til, så skal jeg senere nevne noget om enkelte av de premisser som ligger til grunn for min konklusjon.

Punkt 3, altså forslag 5, de forholdsregler som skal tas for å minske ulempene ved sanksjonsordningen, gir, såvidt jeg kan skjønne, ikke anledning til nogen bemerkninger fra vår side. Jeg vil bare ha nevnt, at det naturligvis vil være hensiktsmessig at disse forhandlinger blir gjort til gjenstand for studium fra ekspertenes side i departementene. Men jeg tror at det for komiteen er lite å si om det. Med hensyn til det som er kalt forslag 4, det annet punkt jeg nevnte, om *eksportforbud for visse varer*, altså en slags utvidelse av våben-eksportforbudet, synes jeg regjeringen bør svare at den er villig til å sette dette eksportforbud i kraft efter en rimelig frist, hvis lengde da i tilfelle må bli avgjort efter administrative hensyn. Med hensyn til det såkalte forslag 3, altså det første punkt, er jeg nærmest kommet til det resultat at det vil være klokt av regjeringen å si at den ikke kan gå til et slikt generelt importforbud for italienske varer, uten at saken først har vært forelagt Stortinget, men at regjeringen er villig til å fremsette forslag herom å fremme saken på hurtigste måte, hvis forslaget opnår almindelig tilslutning i koordinasjonskomiteen. Det er altså den konklusjon som jeg for min part kommer til, når jeg skal uttale min mening om hvordan regjeringen bør stille sig til disse tre forslag som det er tale om.

Med hensyn til argumentasjonen for dette standpunkt vil jeg begynne med å si, at jeg har mine tvil om effektiviteten av blokaden; at det virkelig vil lykkes å gjøre blokaden effektiv): at man får alle stater med. Hvis vi ser på det engelske admiralitets holdning til spørsmålet om blokade, viser det sig, at til 1911 var det engelske admiralitets forutsetning at blokade av Tyskland skulde finne sted ved en effektiv blokade av de tyske havner. Men da Winston Churchill blev marineminister, blev dette forandret, og den effektive, trange blokade ved Tysklands kyst blev avløst av en blokade hvorved England korket til innløpene til Nordsjøen ved Kanalen og ved Scapa Flow. Nu ser det ut som om kaptein Eden har funnet en ny form for blokade, som kanskje er like effektiv, nemlig å etablere et importforbud for italienske varer rundt omkring i verden. Altså, det er ikke noget forbud mot å føre varer til Italien, men det er forbud mot å ta imot italienske varer. Det ser altså tilsynelatende meget humant ut. Jeg for min part er imidlertid ikke i tvil om at hvis man gjennomfører et importforbud for italienske varer helt ut og effektivt, så vil det virke som en blokade av aller strengeste slag, og jeg er ikke i tvil om, at hvis den kunde bli virkelig effektiv, vilde de også gå ut over den civile befolkning. Om det spørsmål uttales bl.a. i den

beslutning som blev fattet i 1921, at avskjæringen av forsyningen av fødemidler til den civile befolkning i den stat som har forgått sig, skal anses som en ytterst streng forholdsregel, som bare skal anvendes dersom andre brukbare midler er åpenbart utilstrekkelige. Med hensyn til blokade, vil jeg også ha tilføiet, at Italias økonomiske politikk i den senere tid har lagt an på selvforsyning. Såvidt jeg har forstått er der antagelig balanse i den italienske utenrikshandel. Landet har en minimal utenlandsk statsgjeld, praktisk talt ingen. Det betaler altså tilførslen fra utlandet med sin eksport. Jeg vil også nevne at vi bør være opmerksom på, at det kun er en del av den italienske hærmakt som er mobilisert; de krav som stilles fra hærens og flåtens side, er selvfølgelig store, men de er ialfall ikke på langt nær så store som de vilde være i tilfelle av at hele den italienske hærmakt var mobilisert. Men selvfølgelig vil det gjøre sig gjeldende visse tilleggsbehov på grunn av krigen. Disse tilleggsbehov kan kun tilfredsstilles - når man har generelle finansielle sanksjoner mot sig som Italia får - enten ved en økning av eksporten eller ved en omlegning av importen. Jeg vet ikke hvordan situasjonen kan komme til å bli, men jeg synes der er meget som taler for, at det vil være klokt av oss her at vi går med på et importforbud for italienske varer i prinsippet, men at vi ialfall ikke setter det i verk, før vi har hatt anledning til å se på spørsmålet litt, og særlig ha bragt på det rene hvordan stillingen vil bli i koordinasjonskomiteen når den nu trer sammen igjen den 31 oktober. -

Om de mer politiske sider av saken ellers vil jeg ikke uttale mig på det nuværende tidspunkt. Det er vel fare for at resultatet, hvordan enn utviklingen blir, blir mindre tilfredsstillende sett Folkeforbundets side. Vi kan vel i grunnen ikke tenke oss andre alternativer enn en fred i nogenlunde nær fremtid, og da selvfølgelig på bekostning av Etiopia hvilket ikke er til nogen glede for Folkeforbundet, eller som et annet alternativ et krigersk sammenstøt mellom England og Italia. Hvorvidt vi vil komme til å oppleve et nytt Fashoda, det skal jeg ikke uttale mig om. Jeg vil ikke komme inn på de utenrikspolitiske konsekvenser av stillingen, men jeg går ut fra at Forsvarsdepartementet er opmerksom på de krav som en forandring i situasjonen selvsagt på visse måter må kunne tenkes å stille til vår krigsberedskap.

Jeg har villet nevne dette så kort som mulig for at vi skulde kunne konsentrere oss om det som er det essensielle. Jeg mener, som jeg også har sagt, at vi må gå med på sanksjoner i prinsippet, nettop ut fra den betraktning som jeg også fremholdt igår, at vi må stå ved hvad vi har skrevet under på, men jeg tror det vil være klokt ikke å kjøre for sterkt på, men at vi forsøker i nogen grad å få utskudt avgjørelsen til vi ser, at her er vi inne på et felt hvor der er almindelig samstemmighet innen Folkeforbundet. - En ting til. Jeg har vært inne på den tanke og vil bare utkaste den ganske løselig her, om regjeringen vilde sette pris på at vi

hadde et lite arbeidsutvalg innen komiteen her, -
utenrikskomiteen er jo et nokså stort apparat å trekke sammen
- et lite arbeidsutvalg til å behandle spørsmål som kunde
vise sig å bli aktuelle. Jeg vil imidlertid ikke fremsette
noget forslag om det.

Statsråd Koht: Eg bad um ordet av di eg vilde gjeva
nokre opplysningar som det vart uttala ynske um å få her i
nemnda i går. Det fyrste spursmålet gjaldt Island, og eg har
då, når det gjeld det spursmålet, høyrte meg fyre på ymse
kantar, både i Genève, Kjøbenhavn og i Reykjavik, og det er
frå alle kantar samrøystes gjeve det svaret at Island er
ikkje med i Nasjonssambandet og er ikkje bunden på nokon måte
av dei vedtaka som er gjort i koordinasjonsnemnda eller på
annan måte innanfor Nasjonssambandet. Det er den rettlege
stoda. Den danske regjeringa er, etter som det høyrst,
ikkje noko svært huga på å blanda seg større upp i korleis
Island vil stella seg, kann henda helst av di den danske
regjeringa meiner, og vel med full grunn, at ho ikkje vil
kunna ha nokon innverknad på avgjersla, - at Island sjølv vil
taka avgjersla. Og at Island, den islandske regjeringa, no
held på å dryfta spursmålet, er heilt visst. For i går kom
den islandske sendemannen i Kjøbenhavn til Reykjavik,
utvilsamt med det formålet å dryfta sanksjonsspursmålet med
regjeringa og med utanriksnemnda der. Det er då dette som
ligg fyre um Island. Vi kann dra kvar våre konklusjonar av
dette. Eg har her berre vilja gjeva denne faktiske
opplysninga, soleis at det ikkje skal vera minste tvil um det
spursmålet.

Den andre tingen som eg vilde få gjeva opplysning um, er
det som vi no aller sist har kunna få høyra frå dei andre
nordiske landa, korleis dei vil ta det med desse økonomiske
sanksjonane. Frå den svenske regjeringa har eg ikkje høyrte
noko anna enn dette at ho vil lojalt fylgja vedtaka i
Nasjonssambandet. Ein skal dryfta dei der, og skal serskilt
no i ettermiddag dryfta spursmålet um det må lovgjeving til,
eller um dei kann greia det soleis som vi kann gjera her i
vårt land, med kongelege resolusjonar eller rettarbøter. Den
svenske regjeringa har no i fyremiddag havt sitt statsråd, og
der skulde det bli vedteke - eg har ikkje havt noko telegram
etter sjølve statsrådet, men et er heilt autentisk - der
skulde det bli vedteke at den svenske regjeringa skulde senda
svar til koordinasjonskomiteen i Genève. Det svaret går ut
på at Sverige for sin part er viljugt til å gjennomføra alle
desse sanksjonane, både dei finansielle og dei økonomiske,
frå den dagen som koordinasjonskomiteen i møtet sitt den 31
oktober måte koma til å setja fast. Eg peikar på at med den
forma som det svaret har, so dekkjer det i det minste i stor
mun den tanken som hr. Braadland forma i dei orda, at Noreg
bør gå med i prinsippet på dei økonomiske sanksjonane, men
ikkje setja dei i verk fyrr spursmålet har vore dryft på nytt
i koordinasjonsnemnda den 31 oktober. For det er ei

fyresetning på alle sider og ei fyresetning for sjølve vedtaka i koordinasjonskomiteen, at ingen stat skal setja desse sanksjonane i verk fyre eit nytt vedtak i komiteen.

Det er dei meldingane eg har å gjeva. Frå Finnland har det òg kome melding um at der set dei dei finansielle sanksjonar i verk med ein gong, og dei økonomiske skal dei då ta etter kvart når den tid kjem at det må bli kravt frå koordinasjonskomiteen.

Finansministeren har opplysningar å gjeva om clearingtilhøvet millom Noreg og Italia. Det skal eg då lata han få gjera, det skal ikkje eg koma med.

Statsråd Indrebø: Det blev under møtet igår nevnt av hr. Mowinckel at der sannsynligvis måtte ha foregått adskillig import fra Italia utenom clearingen. Jeg har i den anledning hatt en konferanse med clearingsnevndens formann, hr. direktør Jahn, og også fått en skrivelse fra direktøren om dette spørsmål. Og han kommer til det resultat at det er lite sannsynlig at det er gått nogen varepartier av betydning utenfor clearingen. Vi har hatt det samme forhold tidligere. Da vi fikk clearingen med Tyskland, blev det også påstått at det gikk store varemengder utenom clearingen. Det blev den gang inngående undersøkt, og det viste sig at det ikke var tilfellet. Direktør Jahn mener at det er et lignende forhold her. Og vi mener at den kontroll som er innført med innførselsdeklarasjonene, skal være så effektiv at det ikke er mulig å kunne innføre nogen større varepartier utenom clearingen. Importørene må avgi en erklæring til tollvesenet i tre eksemplarer. Derav får tollvesenet 1 eksemplar, Norges Bank 1 og importøren beholder selv det 3. eksemplar. Jeg kan nevne en del tall som er anført i direktørens skrivelse:

«Ifølge innførselsstatistikken var innførselen fra Italia i juli 644 000 kroner, innbetalt i Norges Bank var 291 000 kr. efterat clearingen tråtte i kraft 10 juli. Tar vi hensyn til at clearingen først tråtte i kraft fra 10 juli og at adskillige gamle kompensasjonsforretninger er blitt avviklet efterat clearingen tråtte i kraft, og at innbetalingene til Norges Bank ikke skjer samtidig med innførselen, så kan ikke disse tall gi grunnlag for at det er mange varer som er gått utenfor clearingen. For august var innførselen 956 000, innbetalt på clearingen 587 000, for september var innførselen 550 000 og innbetalingen 795 000. I august og september - de to måneder hvor clearingen har virket helt ut - viste innførselsstatistikken en innførsel på 1 506 000 kr. Innbetalingene til Norges Bank var 1 382 000 kr. Differansen er 124 000 kr. Men samtidig manglet det ifølge meddelelser fra Norges Bank innbetalinger på ca. 1 mill. kr. for innførselsdeklarasjoner som var avgitt siden clearingen begynte. Denne 1 mill. kr. representerer meget mere enn differansen mellem innførselsstatistikken og innbetalingene, selv om man

trekker hele juli inn i sammenligningen. Saken er imidlertid den, at en del av innbetalingene over clearingen skriver sig fra tidligere måneds innførsel, slik at man ikke med nøiaktighet kan sammenligne disse tallene.»

Men clearingnevndens formann mener altså på grunnlag av disse tall og den sammenligning som er foretatt, at det ikke kan være mulig, at det har foregått nogen import av betydning utenom clearingen.

Så blev det i møtet igår videre spurt av hr. Lykke, om hvordan innførselen fra Italia stilte sig med hensyn til de forskjellige varesorter. Jeg har fått en opgave fra Centralbyrået over utførselen til Italia fra 1 januar iår til og med september måneds utgang. Den utgjør samlet 9 1/2 millioner kroner. Derav er tørrfisk 4 116 000 kroner, klippfisk 222 000, cellulose 1 439 000, nikkel 1 766 000 og medisintran 409 000. Det er de vesentligste poster. Innførselen fra Italia er i samme tidsrum - altså til og med september måneds utgang - idet jeg bare nevner de viktigste poster: Frø og forstoffer 1 132 000 kroner, frukter og grønnsaker 1 097 000, derav appelsiner 511 000, sprituosa 217 000, spinnestoffer 400 000, garn, tråd m.v. 1 159 000, derav lin- og hampegarn 751 000, manufakturvarer 1 481 000, derav kunstsilke m.v. 294 000, ullvarer 455 000, hatter av filt 200 000 kroner. Videre: mineraler 2 424 000, derav bauxitt 548 000, salt 1 206 000 og svovel 570 000. Så kommer skib, vogner og maskiner, 319 000, derav personbiler 208 000. Det er de større vareposter. Det som står uavregnet på saldo pr. 24 oktober for de viktigste poster: Stokkfisk 6 480 000 lire, cellulose 1 135 000, tran 304 000, ferrokrom 167 000, huder og skinn 148 000, zinkelektroder 110 000 lire - foruten en del mindre poster. Men så kommer dertil en del utførselsdeklarasjoner for månedene juli, august og september som det pr. 24 oktober enda ikke forelå innbetalingsadvis for - det vil si varer som er skibet, men hvor betalingen ennå ikke er erlagt. De viktigste poster er: Stokkfisk 475 000 kroner, cellulose 378 000, tran 166 000, huder og skinn 173 000, rujern 77 000 og zink 45 000 kroner. Det er de viktigste poster.

Anderssen-Rysst: Jeg er takknemlig for de opplysninger som den ærede utenriksminister framkom med til klarleggelse av det spørsmål som har vært fremme ved forskjellige anledninger her, angående Islands stilling til sanksjonslinjen. Det var ikke fremmed for mig det han opplyste, at Island ikke er medlem av Folkeforbundet. Jeg vet, at Island har interessert sig for å tilknytte sig Folkeforbundet; det var meget aktuelt i 1930, og det var planlagt, at under de store festligheter under Altingsjubileet dengang, skulde Islands tilslutning komme; men det blev ikke tilsluttet dengang - det blev av en eller annen grunn stillet i bero - og nu får det altså aktuell

betydning. Jeg kan dog ikke tro annet enn at Island vil føle en viss forpliktelse til ikke å bryte den front som de 50 andre nasjoner har dannet. Jeg omtaler dette spørsmål nu; jeg er fullt klar over, at det ikke er aktuelt nettopp nu i øieblikket; men det kan bli aktuelt til Stortingets utenrikskomite får anledning til å vurdere saken siden, og når jeg uttaler mig, så legger jeg altså den største vekt på, at det som skjer nu og kan skje fremover, det kan få den største betydning for vår stilling til det italienske marked i forbindelse med fremtiden. Jeg tror, at Island må føle en solidaritet med den linje som de nordiske land på grunn av sin Folkeforbundsforpliktelse må innta her, så jeg skulde ikke tro, at det i og for sig vilde være så vanskelig å komme i drøftelse med Island om dette - hvis man tar spørsmålet op, hvilket vel neppe er gjort. Jeg forstod ialfall ikke utenriksministeren slik, at det var gjort noget i så henseende. Men den omstendighet, at den islandske minister i Kjøbenhavn, Svein Bjørson, nu er kommet til Reykjavik og skal drøfte dette spørsmål med Altingets utenrikskomite - slik som utenriksministeren sa - det viser, at Island føler at spørsmålet har en viss aktuell interesse også for det. Derfor tror jeg, at det vil være nyttig - og jeg vil henstille til overveielse, om det kan skje - at der tas et initiativ fra norsk side for å søke å tilknytte Island Folkeforbundslinjen i dette spørsmål. Island ligger jo derute i Norskehavet for sig selv, og det er teoretisk og praktisk også forsåvidt sterkt interessert i å utbygge rettsordenen i verden, om en eller annen Mussolini i neste omgang skulde søke å underlegge sig det - alle muligheter kan med henblikk på det vi nu har sett komme til å foreligge i så henseende - og det må ha en tilknytning til den Folkeforbundspolitik som nu aktualiseres. Jeg tror og håper altså, at det må kunne gå an å få en forståelse med Island på dette punkt. En annen vei å gå om dette ikke skulde føre frem, var som jeg nevnte igår, kanskje å søke en tilslutning til Storbritannia for botemidler mot Islands holdning, såfremt det ikke slutter sig til folkeforbundslinjen i denne sak. Island er nemlig helt avhengig av England, i finansiell henseende absolutt, og forsåvidt dets fiskerieksport angår vet vi jo at hvis ikke det engelske marked står åpent for Island, vil det komme op i en katastrofe straks, og det som skjer i Folkeforbundet nu, er jo efter initiativ fra England, og det er England som står som den sterkeste makt bak. Jeg vil tillate mig å fremholde ønskeligheten av at det arbeides videre med dette spørsmål. På hvilken linje, må jo departementet og regjeringen selv bestemme; men det er nødvendig at det gjøres hvad gjøres kan for å undgå de skadevirkninger i fremtiden som kan fremstå av at Island i dette spørsmål ikke solidariserer sig med de øvrige nordiske land.

Lykke: Forstod jeg hr. Braadland rett, var det hans mening, at om man sluttet sig i prinsippet til økonomiske

sanksjoner og særlig da til den for oss selvsagt vanskeligste, om importforbud, skulde det ikke settes i kraft før Stortinget hadde gitt sitt samtykke til dette. Det er for mig en tanke som er overordentlig sympatisk. Konsekvensene av å etablere et generelt importforbud overfor varer fra Italia til Norge kan bli meget skjebnesvangre. Men på den annen side er vi jo selvsagt som alle de mindre stater kommet op i en tvangssituasjon i og med at vi har våre handelsavtaler med Storbritannia og Frankrike, disse makter som idag står i spissen for folkeforbundsaksjonen i konflikten. Forholdet til Storbritannia på den ene side og Italia på den annen side er yderst kinkig for vårt land. Jeg kan godt tenke mig, at selv om land som Østerrike og Ungarn ikke går med i disse sanksjoner, vil det veie mindre for England enn om en av de nordiske stater skulde bryte ut å ta reservasjoner eller vegre sig for å være med, så jeg forstår så inderlig godt situasjonens alvor. Men på den annen side vet vi det er stor stemning rundt om i landet for at Norge i dette forhold overfor Italia skal optre yderst varsomt og helst ikke - jeg er viss på at det er det man er engsteligst for - gå til importforbud. Derfor vilde det være så meget tryggere, mener jeg, om man sluttet sig i prinsippet til det og sa, at regjeringen vil foreslå for Stortinget når det trer sammen, at man følger den linje som koordinasjonskomiteen trekker op på sitt møte. Og når man da får redegjort for saken i Stortinget og regjeringen kommer med sitt forslag, nærer jeg ikke tvil om at Stortinget vil slutte sig om den linje. Men da har vi jo også det norske storting bak oss. Det vil overfor folkeopinionen og overfor folket virke sterkere enn om regjeringen efter konferanser her med utenrikskomiteen går inn for en bestemt linje og forserer denne aksjon frem før Stortinget trer sammen. Nu vet ikke jeg om det lar sig ordne, men jeg vilde gjerne høre statsministerens og utenriksministerens uttalelse om det, for hvis det lar sig gjøre på den måte som nevnt, at man sier: i prinsippet slutter vi oss til det, og når koordinasjonskomiteens forslag foreligger efter dens møte, vil regjeringen inngå til Stortinget med forslag om å følge de linjer som der blir optrukket, - så tror jeg det vil være ialfall en meget forsiktig politikk. Men spørsmålet er jo om det lar sig praktisere, og det får vi da høre nærmere om.

De opplysninger som finansministeren kom med idag, bekrefter hvad jeg sa igår, at dette om at det skulde foregå meget omgåelse av clearingavtalen idet man importerte varer utenom clearingavtalen, det viser sig ikke å holde stikk. Det var som jeg trodde, og det gleder mig. Men så kommer vi til clearingavtalen. Forstod jeg den ærede utenriksminister rett igår, så mener han at det kunde være en måte å gjøre det på at man sier: vi har et tilgodehavende idag av 11,4 millioner lire, den kreditt vedlikeholder vi, men vi tillater ikke nogen ny varekreditt. Det synes jeg høres rimelig ut, og jeg undres på om ikke den linje også er fremkommelig. Jeg

forstår nemlig ikke fordelene ved det som hr. Mowinckel hevdet igår, at man skulde si op clearingavtalen og dermed nær sagt abandonere de millioner man har tilgode der og derved komme i et ansvar. - Naturligvis, man kan si ansvar i henhold til billighetsbetraktninger, om ikke i henhold til juridiske betraktninger - overfor dem som har eksportert under clearingavtalen - men efterat man har opsagt clearingavtalen og har innført importforbud likeoverfor Italia, da å tro at man skal få Italia til å kjøpe norske varer mot kontanter, det tror jeg er litt for sangvinsk. For de varer vi har, kan erstattes med andre varer, og man må ikke vente når man deltar i de sanksjoner, at man lett får istand nogen avtale om eksport. Man sier at clearingavtalen i det store spørsmål det her gjelder, sanksjonene, selvsagt ikke spiller nogen stor rolle, men for vårt land spiller den en stor rolle. Jeg skulde helst sett at man kunde holde den utenfor og si at ytterligere kreditt blir ikke tilstått, men innenfor den ramme vi har idag, kan denne avtale fremdeles fortsette.

Så vil jeg tilslutt, for ikke å ta ordet flere ganger, slutte mig til hvad hr. Braadland sa med hensyn til spørsmålet, om man nu er opmerksom på under hvilke forutsetninger den nuværende hærordning blev vedtatt. Den nuværende hærordning blev vedtatt efter forslag fra den daværende venstreregjering under den forutsetning at vi skulde ha en våken utenriksledelse. Det vil vel idag ikke være mange som ikke forstår, at det skal uhyre lite til før vi får en europeisk krig igjen, og vi har der forpliktelser - også vedtatt høitidelig av Norges Storting - som gjør at vi er nødt til å stille oss selv i forsvarsberedskap. Det var et tilfelle her iår som ikke skyldtes den nuværende regjering, og det var det forslag om luftvern som er kommet og som går ut på å beskytte den civile befolkning, det er yderst aktuelt. Det spørsmål må løses, og det kan løses uten store utgifter. Regjeringen må i sine forslag nu være opmerksom nettop på den side av vårt forsvar.

Vegheim: Jeg kan ikke si annet enn at det virket en smule forstemmende å høre herrerne Braadlands og Lykkes innlegg her idag. Betenkelighetene stikker åpenbart uhyre dypt, og selve viljen til å gjøre noget til fordel for verdensfreden synes mig å være nokså svak.

Jeg oppfatter situasjonen slik, at det spørsmål vi står foran, er kort og godt: Hvad kan vi gjøre for å bidra vårt til å presse Italia til å opgi røverkrigen i Etiopia? Det er det spørsmål som foreligger. Betenkelighetene må nødvendigvis komme i annen rekke. Med det kjennskap vi har til Folkeforbundet gjennom alle år, må vi si at det har svekket sig selv gang på gang nettop på grunn av sine betenkeligheter og på grunn av sin evneløshet når det gjelder å handle.

Nu er det, takket være forskjellige omstendigheter, kommet i den situasjon at det er godt på vei til å gjøre

noget; men hvis disse betenkeligheter stadig skal gjøre sig gjeldende i de små land som i de store, er det klart at Folkeforbundet må svikte også denne gang. Skal vi opfylle våre forpliktelser efter pakten, efter dens bokstav og ånd, synes jeg at vi ikke har annet å gjøre enn med full musikk å gå inn for de mest effektive og omfattende sanksjoner. Konsekvensene får komme i annen rekke.

Når det gjelder forslag nr. 3, hvor regjeringen har tatt et visst forbehold, forstår jeg naturligvis det standpunkt og kan under den givne situasjon også slutte mig til det. Men jeg vil allikevel reise spørsmålet om det ikke vilde være på sin plass å ta spørsmålet om opsigelse av clearingavtalen op til alvorlig drøftelse. Begivenhetene foregår hurtig i Genève og andre steder, og jeg tror at man vil stå friere hvis man tar de første skritt og forbereder opsigelsen av denne avtale.

Man hefter sig så meget ved de land som tar forbehold, Ungarn og Østerrike og de andre, og det skaper betenkeligheter. Jeg vil si, at skal man hefte sig ved disse betenkeligheter, så kommer man ikke av flekken. På tross av de huller som dette kan bety i sanksjonenes effektivitet, må det ikke holde oss tilbake fra å gjøre vårt yderste.

Hr. Braadland var inne på de mulige fremtidsperspektiver med sikte på Italia. Jeg tror at uansett hvilket utfall krigen kan få, så er det temmelig oplagt at Italia må nødvendigvis gå ut av denne krig som en ruinert stat, hvor det ikke blir stort å hente av tilgodehavender, så den side av saken tror jeg man kan ta med relativ ro.

Statsminister Nygaardsvold: Det var nogen ord i anledning av endel uttalelser for det første av hr. Braadland og siden delvis også av hr. Lykke, om at de vilde anse det heldig, om den endelige beslutning angående økonomiske sanksjoner blev utsatt, inntil Stortinget har behandlet saken. Det gikk m.a.o. ut på at vi skulde svare Nasjonenes Forbund, at vi i prinsippet godtok de krav som det har stillet, og at regjeringen vilde forelegge dem for Stortinget og der gå inn for dem. Regjeringen har ikke tenkt å forlange Stortinget innkalt, men hvis komiteen er av den opfatning at det under de nuværende forhold - ikke bare på grunn av de sanksjoner, som Norge skal gå inn for, men også på grunn av det som følger med sanksjonene - er riktigst at Stortinget blir innkalt, og at disse spørsmål blir forelagt for Stortinget, så vil jeg be om at komiteen tar et greit standpunkt til det. Regjeringen vil ikke motsette sig å innkalle Stortinget og forelegge det disse saker, men regjeringen vil ikke - slik som vi nu ser det - ta skritt til å innkalle Stortinget. Nu er det tid og anledning for komiteen til å si fra, og regjeringen vil da handle i overensstemmelse med komiteen. Jeg vil ha sagt dette, fordi det fra to hold, fra hr. Braadland og kanskje likeså sterkt

fra hr. Lykke, blev understreket at det kanskje var den beste linjen.

Så blev det spurt både fra hr. Braadland og hr. Lykke, om regjeringen var opmerksom på det som vår forsvarsordning bygget på. Ja, regjeringen er opmerksom på det, og regjeringen har derfor bedt utenriksledelsen om å gi regjeringen oversikt over, hvordan den ser på stillingen, slik som den er idag, ikke bare på grunn av forholdene utover i verden, men også på grunn av andre forhold. Utenriksministeren vil gi komiteen en redegjørelse for sitt syn på den - den samme redegjørelse som han har gitt regjeringen. Ved siden derav vil også forsvarsministeren gi komiteen endel opplysninger.

Statsråd Koht: Eg vil fyrst gjerne få segja eit einskilt lite ord um dette spursmålet um clearingavtalen, som har kome fram idag likso vel som igår, og med full rett, for det er eit brennande og eit vanskeleg spursmål. Eg peika i går på at ein kunde løysa spursmålet på tvo serskilde måtar, men eg nemnde då òg at etter det eg hadde høyrte, vilde den svenske regjeringa gå den vegen at ho vilde segja upp si clearingavtale med Italia. Etter den nye opplysninga eg har fått i dag, vil Sverige *ikkje* gå den vegen. Sverige tenkjer på å oppfylla pliktene sine etter dei nye økonomiske sanksjonane utan å segja upp clearingavtalen. Dei reknar med i Sverige at clearingavtalen då likevel kjem til å breista, men dei trur at dei ikkje sjølve trang segja han upp. Det har for so vidt meir og meir vorte mitt standpunkt òg, at vi kann greie alt dette utan formell oppsegging, men det er mogleg at det likevel kann bli soleis at det ikkje blir nokon clearingavtale.

So var det dette som statsministeren no sist sa, at utanriksdepartementet har gjeve regjeringa eit oversyn over, korleis vi i departementet - det vil i dette tilfelle segja eg personleg - ser på heile den utanrikspolitiske stillinga i verda, med serskilt tanke på Noreg og fåren for krig. Hr. Braadland nemnde at det ikkje var meir enn tvo alternativ her: anten ei oppgjerd med fred i Etiopia på den måten at Etiopia betalte kostnaden, eller ein krig millom England og Italia. Eg trur at det å sjå det på den måten, det er å sjå altfor få alternativ av dei som i røynda ligg fyre; det er nok fleire andre alternativ som det kann vera tale um. Men hovudsaka for oss er sjølv sagt um her kann vera nokon nær fåre for ein krig som kann koma til i tilfelle å få innverknad på norske vilkår. Um dette spursmålet gav eg, som statsministeren nemnde, ei utgreiing til regjeringa, som er dagsett 21 oktober. Den fører inn mange spursmål som ikkje elles har vore dryft her no i nemnda, so eg har ikkje vore heilt viss på um det var rett å leggja den utgreiinga fram her no midt i ordsiftet. Men um formannen synest det er rett, so skal eg med glede lesa upp her - ho er ikkje so svært lang nettopp - den utgreiinga som eg gav til regjeringa for 4 dagar sidan.

Formannen: Jeg antar at det vil ha sin interesse å få den referert nu, da spørsmålet er reist av et par av komiteens medlemmer.

Statsråd Koht: Vel, so skal eg lesa det aktstykket:
«Til Regjeringa.

Eg skal hermed få gjere greie for koss eg ser på den utanrikspolitiske stillinga i denne stunda, og koss vonene kan vera for den næraste framtida.

Det som dominerer politikken nett no, er krigen i Etiopia, og der ser ikkje ut til at den skal slutta så fort. Eg torer ikkje ha noka avgjort personleg meining om dei militære vilkåra som kann føra til siger for den eine eller den andre parten. Men om ein så må tru at den militære overmakta er på den italienske side, så synes likevel den italienske hæren møte så mange vanskar i det etiopiske fjellandet så det ikkje godt kann bli spørsmål om nokon snar siger.

I mellomtida kjem så statane i Nasjons-Sambandet til å sette i gang ymse tvangstiltak mot Italia med det formålet å få det til å gje opp krigen. Det som her er det viktigaste for den utanrikspolitiske stillinga, det er spørsmålet om desse tvangstiltaka kan kome til å bli militære og såleis føre ut i krig. Alt det som det enda i denne månaden er tale om, er reint finansielle og økonomiske tiltak. Stor-Britannia har samla mykje av orlogsflåten sin i Midhavet; men den britiske regjeringa har sagt greitt ifrå, såleis særskilt til den italienske regjeringa, at denne flåtesamlinga ikkje er esla til anna enn til vern imot trugsmål frå Italia. I pressa har det gong på gong vore sagt at Stor-Britannia tenkte på å styrke dei økonomiske sanksjonane med endefram blokade mot Italia eller med å stenge Suez-kanalen for italiensk hærseiding. Men den britiske regjeringa har kraftig avsanna slike påstand, og ho har stendig halde fram at ho berre vil sette i verk slike tvangstiltak som er vedtekne av Nasjons-Sambandet, - ho vil ikkje gå fram på eiga hand. For min part held eg det da òg for det rimelege at Nasjons-Sambandet nøgjes med finansielle og økonomiske sanksjonar, i det minste for ei god tid frametter, og det skulde da ingen grunn vere til å vente seg ein krig i Midhavet i den næraste framtida.

Ein kunde tenkje seg at Italia sjølv vilde rekne dei økonomiske sanksjonane for krigsgrunn. Men etter alt som har vore sagt frå italiensk side, torer ein nok gå ut ifrå at Italia i det høgste vil svare med økonomiske motdrag. Og det synest klårt at Italia ikkje kann sjå seg nokon vinning i å vida ut krigen. Den italienske regjeringa har serskilt sagt ifrå at ho ikkje vil gjera noko imot den britiske flåten i Midhavet.

Det er utvilsomt at det fins andre motsetningar i Midhavet som under visse vilkår kunde føre til krig, - såleis motsetningar mellom Italia og Jugoslavia eller mellom Italia og Grekland. Jugoslavia torer ein nok rekne med blir halde styr på av dei andre statane i den «vesle Ententen», Tsjekkoslovakia og Romania. Med Grekland er det kanskje noko meir uvisst, sia det no er under militært styre, og dei andre statane i «Balkan-Ententen», serleg Tyrkia, står ikkje så venskapeleg til Italia. Men Grekland kan vel snaut finna pengar til ein krig, så faren frå den sida skulde ikkje vere altfor nær.

Sjølvsagt kan ein lett fantasere opp mange farar og ulykker som kunde fylgje med ein krig i Midhavet. Særskilt kan ein da tenkje seg at Tyskland vilde nytte høvet og slå Memel-landet under seg. Og da kunde ein tenke seg at Sovjet-Unionen vilde gripe inn og hjelpe Litauen. Men etter alt eg har sett ifrå Tyskland, skulde dette landet enda ikkje vere ferdig til å ta ein krig. Og så lenge ikkje Stor-Britannia har kome ut i krig, må Tyskland sjå vinning i å halde oppe eit venskapleg eller i det minste fredleg tilhøve til Stor-Britannia. Ja, om så Stor-Britannia skulde kome i krig i Midhavet, vilde det vel enda vere altfor farleg for Tyskland å kaste seg ut i tiltak som kunde føre det op i krig med kanskje både Russland og Frankrike. I slik ein krig kom nok Tyskland til å bli ståande heilt aleine; for Polen vilde visseleg ikkje gå med i Krig for Tyskland.

Det har vore ymta om at Finnland kanskje skulde vere bunde til å hjelpe dei baltiske statane i ein krig. Men eg meiner meg ha visse for at Finnland ikkje har bunde seg til noko slikt. Og i det tilfellet som det her er tenkt på - tysk overfall på Litauen med russisk forsvar for dette landet - kan ein nok trygt seie at Finnland ikkje vilde kome til å gå med: det kan ikkje gå mot Litauen, og enda mindre med Russland.

Ein kan tenkje seg at Tyskland vilde nytte ut konflikten i Europa på ein annan kant: til å få Austrike med inn i det tyske riket. Det vilde vere eit slag mot Italia, og det er lite rimeleg at Tyskland nett no vilde gjera noko så uvennskapeleg på den kanten. Skulde likevel Tyskland freiste på noko slikt, vilde det straks reise heile den «vesle Ententen» imot seg, og Frankrike vilde slå fylgje. Stor-Britannia vilde kanskje kjenne seg bunde til det same. Men nett det at Tyskland i dette spørsmålet må rekne med slikt samla motstand frå mange sider, gjev vel fullgod grunn til å tru at Tyskland ikkje vil slå laust på denne kanten no. Tyskland kan visst roleg sitte og vente på voksteren i Austrike, til den dagen kjem at Austrike sjølv krev å få gå inn i det tyske riket.

Når ein såleis veg imot ein annan dei chansane for krig som det no kan vera i Europa, trur eg ein må seie at vonene for fred er dei sterkaste. Den næraste faren kan vere ein krig i Midhavet. Men jamvel om den skulde bli alvor, er det mindre rimeleg at Nord-Europa skulde bli drege inn i Krigen.»

Dette skreiv eg som sagt for 4 dagar sidan. Eg trur at den ting som har kome fram sidan, serskilt frå britisk side, styrkjer den tenkemåten som eg har gjort meg til talsmann for.

Statsråd Monsen: I likhet med det som fandt sted i fjor, før regjeringen tok fatt på arbeidet med det kommende års budgett, har regjeringen også i år fått en henvendelse fra Norges forsvarsråd efterat Forsvarsrådet hadde hatt sitt møte i slutten av mai og behandlet Kommanderende Generals og Kommanderende Admirals redegjørelse for Hærens og Marinens krigsberedskap, som var ledsaget av Generalstabens og Admiralstabens redegjørelse for mobiliseringsevnen. Disse dokumenter blev behandlet av Forsvarsrådet, som sagt, i slutten av mai og oversendt til Regjeringen 4. juni i år. Det er disse dokumenter og de krav som der fremsettes fra militære chefer, undergitt en foreløbig drøftelse. I Kommanderende Generals og Kommanderende Admirals fellesfremstilling av Hærens og Marinens krigsberedskap er det i konklusjonen stillet op hvilke bevilgninger disse myndigheter krever straks. I de samme utredninger ifjor, i 1934, som blev forelagt for den daværende regjering, er disse krav stillet op under hensyn til hvad det skulde trenges ialt for å kunne tillate en øieblikkelig opsetning av nøytralitetsvakten, som det heter: «I kampklar stand». For å få en oversikt over de krav som de militære myndigheter fremsetter, vil jeg derfor nevne de tallene som ble stillet op i Forsvarsrådets henvendelse til regjeringen ifjor, fordi de altså er stillet op på en annen måte i år og ikke gir den samme oversikt. Disse tallene gjelder ikke en full utbygning av forsvarsordningen, men kun hvad der kreves for å tillate en øieblikkelig opsetning av nøytralitetsvakten, altså de mest påkrevde foranstaltninger. Hvis man tenker på en full utbygning av vårt forsvar, dreier det sig altså både for Hærens og Marinens og Kystartilleriets vedkommende om langt større beløp enn de som jeg nevner her.

Kommanderende General fremsatte ifjor krav om utvidelse av våbenøvelsene til 84 dager med repetisjonsøvelser 18 dager for de som tidligere hadde hatt 48 dagers rekruttskole, og dessuten 6 dagers fellesøvelser for divisjonene, tilsammen kr. 1 100 000,-. Til materiell opførte Kommanderende General i en oversikt over det som trengtes av materiell for å kunne sette nøytralitetsvakten i stand til øieblikkelig opsetning: forskjellig materiell fordelt på de forskjellige våben kr. 12 039 000,-, luftvernsmateriell kr. 12 110 000,- tilsammen kr. 24 149 000,-. Dertil kommer Kommanderende

Admirals opstilling av de mest påkrevde foranstaltninger for marinen. Han refererer der til sjøforsvarsdistriktets opstilling av disse tall, for marinen kr. 16 865 000, for kystartilleriet kr. 2 090 000,-, tilsammen kr. 18 955 999.

Den tid som vil medgå for å fabrikere og få til landet det vi måtte kjøpe utenlands - alt dette materiell som her var opført med 24 millioner - dreier sig under forskjellige forutsetninger om 2 à 3 år. Jeg har her en oversikt over de spesifiserte utgifter og de forskjellige poster, slik som de er opført av Kommanderende Admiral, og i en rubrikk for sig hvor meget av dette som blev medtatt på inneværende års budgett. Det viser at det ikke har været anledning til å imøtekomme synderlig av de krav som var stillet op. Iår foreslåes det i de dokumenter som jeg nevnte, nærmest førsteanskaffelsene, påbegynnelsen av disse bevilgninger.

I de dokumenter jeg nevnte av iår, opføres der, ekstraordinært i øvelseskapitlet kr. 200 000 til ekstraordinære befalsøvelser. Det er noget som i den senere tid ikke har fått plass på budgettet, og som heller ikke fikk det ifjor. Til førsteanskaffelse av materiell opføres: forskjellig materiell kr. 1 000 000, luftvernsmateriell kr. 1,8 million, tilsammen for hærens vedkommende altså 3 millioner. For marinen og kystartilleriet opfører Kommanderende Admiral ialt kr. 8 215 000, som de mest påkrevde foranstaltninger iår. Til disse beløp kommer, hvis hele vår forsvarsordning skal utbygges i sin helhet, meget betydelige beløp. Fra foreningen «Norges Sjøforsvar» er det kommet en henvendelse til regjeringen om å påbegynne gjenoppbygningen av den norske krigsmarine. Der kreves et beløp av 50 mill. kroner fordelt på 5 år, altså med kr. 10 mill. pr. år. Regjeringen står altså her overfor krav til det kommende budgett på nokså mange millioner.

Som jeg sa, har regjeringen foreløbig drøftet disse spørsmål. På Forsvarsdepartementets forslag til råbudgett har det ikke været mulig å finne plass til disse ekstraordinære bevilgninger, og om regjeringen under det videre arbeide med budgettet kan finne plass til noget, og da hvor meget av disse bevilgninger, det har ikke regjeringen oversikt over for tiden.

Braadland: Jeg takker for de opplysninger som er kommet både fra utenriksministeren og fra forsvarsministeren, og likeledes for meddelelsen fra statsministeren om at spørsmålet om forsvarsberedskap er tatt op til drøftelse. På det nuværende tidspunkt mener jeg at der ikke er grunn til å gå nærmere inn på det. Med hensyn til utenriksministerens bedømmelse av den almindelige utenrikspolitiske situasjon vil jeg ikke reise nogen innvending, men bare komme med den almindelige bemerkning at en overveielse vedrørende forsvaret jo også må regne med mulige ugunstige kombinasjoner og for oss ugunstige tilfelle. Statsministeren bad om å få en presisering av opfatningen om hvordan stillingen var med hensyn til spørsmålet om Stortingets innkallelse. Jeg vil

der streke under, at jeg nevnte at det var tre punkter for økonomiske sanksjoner som det nu var tale om, og at for de to's vedkommende måtte vi med en gang kunne svare at vi var villige til å gå med på dem, men at jeg tilrådet at regjeringen med hensyn til det tredje og vanskeligste punkt - altså et generelt importforbud for italienske varer - tok den stilling at de sa de er enige i prinsippet, men at nogen endelig avgjørelse av spørsmålet torde de ikke ta før det var forelagt Stortinget. Jeg tror det skulde være nokså klar tale. Det var altså min mening at regjeringen skulde bruke denne form, bl.a. for å undgå å ta standpunkt for tidlig til det spørsmål, det utvilsomt viktigste spørsmål det dreier sig om, nemlig dette med et generelt importforbud for italienske varer. Jeg er ikke for at Stortinget skal bli innkaldt nu, men jeg mener at regjeringen bør innta den stilling at den svarer, at med hensyn til spørsmålet om et generelt importforbud vil den ikke kunne ta endelig stilling før saken har været forelagt Stortinget, men at regjeringen er villig til å fremsette forslag. Jeg antar at jeg der har uttrykt mig tilstrekkelig klart.

Utenriksminister Koht: Det kann vera at hr. Braadland tykkjer dette er heilt klårt, for meg er det likevel ikkje heilt klårt; for etter den forma han no bruker, vil han at regjeringa skal binda seg, men ikkje binda Stortinget. Det kann vel ikkje i grunnen vera meininga.

Braadland: Det var ikke min mening å fremsette det i den form at regjeringen skulde binde sig; men jeg mente at regjeringen, hvis den ønsket det, kunde ha anledning til å binde sig, hvis den måtte finne at det var hensiktsmessig.

Lykke: På statsministerens direkte forespørsel om nogen her i utenrikskomiteen ønsker Stortinget innkaldt, vil jeg for min del svare at det har ikke været min forutsetning. Jeg tror nemlig at det å innkalle Stortinget nu lett vil skape panikk - hadde jeg nær sagt - det vil gjøre at saken får ennu større dimensjoner enn den allerede har. Hvad jeg mente - men som jeg nu forestår har sine vanskeligheter - det var dette, som jeg trodde også var hr. Braadlands mening, at når det gjelder punktet om importforbud, skulde regjeringen erklære sig villig til å følge de pålegg som koordinasjonskomiteen i sitt møte den 31 oktober kommer til, men at den forsåvidt importforbudet angikk, ikke kunde sette dette iverk før efter Stortingets sammentreden, det vil altså si 2 måneder senere. Om det lar sig gjøre vet jeg ikke, men det synes jeg vilde være den forsiktigste fremgangsmåte. Å innkalle Stortinget nu vil jeg ikke tilråde.

Utenriksminister Koht: Eg trur nok trygt eg kann segja at det vil ikkje bli tale um at koordinasjonsnemnda i Genève vil gjera vedtaket sitt soleis at ein skal venta med eit

innførselsforbud til etter nyår, til Stortinget ordinært kjem saman. Eg trur ein trygt kann gå ut frå at det ikkje er meininga, so vil ein ha dette spørsmål fram for Stortinget, må Stortinget bli kalla i hop - skal vi segja seinast i fyrstninga av november.

Statsminister Nygaardsvold: Såvidt jeg har forstått de uttalelser som nu er kommet fra hr. Braadland og hr. Lykke, har det ikke været de herrers mening å forlange at Stortinget innkalles nettop nu. Jeg forstår det da slik at de også er enige i den betraktning at regjeringen nu drøfter disse økonomiske sanksjoner og på hvilken måte de bedst kan gjennomføres, og hvis forholdet blir det - som jeg tror det blir - at koordinasjonskomiteen fastsetter en tid, en bestemt datum, da disse økonomiske sanksjoner skal gjennomføres, og regjeringen finner at disse sanksjoner har en så inngripende betydning for mange ting at det er bedst at de spørsmål forelegges for Stortinget, så får regjeringen da ta op det spørsmål og drøfte sammen med Stortingets embedsmenn, Stortingets president, hvad som skal gjøres, hvorvidt Stortinget skal innkalles.

Hvis koordinasjonskomiteen beslutter at innførselsforbudet skal være gjennomført fra en bestemt dato, så tror jeg ikke det går an for oss å la f.eks. en del av sanksjonene stå uantatt, nemlig den som angår importen fra Italia. Det går ikke an for oss å trekke oss tilbake på det viset, at vi lar det hengå en måned eller to efter at det er besluttet av Nasjonenes Forbund at nu skal det være stopp. Jeg har alltid sagt at vi må forsøke å gå frem med den største forsiktighet i disse spørsmål. Jeg sa det på det siste møte her i utenrikskomiteen, og jeg er fremdeles av den opfatning. Det vil bli gått frem med den største forsiktighet. Norge har ingensomhelst grunn til å gå i spissen, det vil vel alle være klar over. Men på samme tid er regjeringen av den opfatning at vi bør ta på oss de forpliktelser som vår stilling i Nasjonenes Forbund medfører.

Lykke: Forstod jeg statsministeren rett nu, så gikk hans uttalelse ut på, at hvis regjeringen fandt at det som regjeringen måtte foreta i anledning av påleggene, var av den inngripende betydning at regjeringen ønsket å konferere med Stortinget, så vilde den sette sig i forbindelse med Stortingets presidentskap. Da har jeg ikke noget utenfor det å ønske. Med hensyn til det spørsmål som jeg også var inne på, og som utenriksministeren oplyste at også Sverige har tatt standpunkt til, nemlig ikke å opsi clearingsavtalen, vil jeg si, at man skal huske på, at det er akkurat i disse månedene vi skal ha en stor del av vår import fra Italia, og kan vi da få holdt clearingsavtalen utenfor en stund, og denne import innenfor clearingsavtalen, mot den gamle gjeld, og den må jo sies å være bagatellmessig når det gjelder sanksjonene i det hele, så vilde meget være vunnet.

Braadland: Jeg må også for min del erklære mig helt tilfreds med den uttalelse som kom fra statsministeren. Jeg er helt enig i den. Hvad jeg har sagt den hele tid er, at regjeringen kan ta alle avgjørelser i de øvrige spørsmål, men skulde det reise sig spørsmål om et generelt importforbud, da bør det forelegges for Stortinget, og da må Stortinget sammenkalles så hurtig som mulig.

Magnus Nilssen: Jeg synes ikke det er klargjort nogen verdens ting med hensyn til Stortingets innkallelse og rimeligheten i å forelegge noget av dette for Stortinget. På det siste møte vi hadde her i utenrikskomiteen, diskuterte vi disse spørsmål, og konklusjonen av de rådslagninger var at Norge måtte påta sig de forpliktelser som følger med å være medlem av Folkeforbundet. Og det var jo disse sanksjonene som det var spørsmål om da også. Det må jo være klart for oss alle sammen, at Norge kan ikke unddra sig disse økonomiske sanksjoner som det her er spørsmål om. Og regjeringen må jo handle her. Det er jo oplyst gang på gang, at den kann ikke vente og trekke tiden ut til henimot jul eller over jul, og da må det være forutsetningen - og det følger jo av utenrikskomiteens behandling forrige gang - at regjeringen har tilslutning i så måte. Dette med at regjeringen, hvis den finner at situasjonen blir av den art, kan konferere med Stortingets presidentskap - tjah, det har jo regjeringen adgang til når som helst i visse situasjoner, og det blir jo Stortingets presidentskap som da får avgjøre hvorvidt situasjonen er av den art at Stortinget bør sammenkalles. Men jeg forstår det slik, at sådan som situasjonen ligger an idag, er det ikke noget krav om at Stortinget skal sammenkalles i den aller nærmeste fremtid, og deri ligger ikke det at ikke regjeringen har tilslutning for å gå inn for de økonomiske sanksjoner som det her er spørsmål om. Jeg er helt ut enig med hr. Vegheim i så måte, at når vi er medlem av Nasjonenes Forbund, og er fullt klar over hvad vi har gått inn for og hvad som her foreligger, så får vi i den utstrekning det er absolutt nødvendig, ta de forpliktelser som følger med det.

Statsminister Nygaardsvold: Hr. Braadland sa, at hvis det skulde bli spørsmål om innførelse av et generelt importforbud, så gikk han ut fra at Stortinget blev sammenkaldt. Jeg antar at alle komiteens medlemmer har lest det dokument som blev utdelt igår, nemlig «Meldinger til regjeringene i Folkesambandet, forslag nr. 3». Det første punkt går ut på, at

«Forbundsmedlemmenes regjeringer forbyr innførselen til sine områder av alle varer (andre enn gull- og sølvbarrer og gull- og sølvmynt) som skriver sig fra Italia eller de italienske besiddelser, uten hensyn til hvorfra varene er sendt».

Det er - efter min opfatning av våre plikter likeoverfor Folkeforbundet - et påbud. Og til slutt i dokumentet står det:

«I betraktning av at det er av viktighet forsåvidt angår de forholdsregler som er anbefalt, å sikre en felles og såvidt mulig samtidig aksjon, anmodes hver regjering om gjennom generalsekretæren så snart som mulig *og senest 28. oktober* å meddele komiteen fra hvilken dag den måtte være rede til å sette disse forholdsregler i kraft. Komiteen trer sammen 31. oktober for, i henhold til de mottatte svar, å fastsette dagen for forholdsreglenes ikrafttreden.»

Komiteen vil tre sammen 31. oktober for i henhold til det mottatte svar å fastsette dagen. Det som gjenstår er altså det å fastsette dagen når det skal tre i kraft. Og jeg legger til, at jeg har hele tiden forstått komiteen og alle komiteens medlemmer slik, at vi kan ikke unddra oss for de forpliktelser som vi har påtatt oss, og dermed kan vi heller ikke unddra oss for å gå med på et innførselsforbud slik som forslag nr. 3 omfatter. Jeg vil der så gjerne legge til, at jeg har ikke nogen lyst på å uthule et sånt innførselsforbud enten på den ene eller annen måte - det er min personlige opfatning - men det jeg har sagt og det jeg har ment, det er, at hvis regjeringen ved sine drøftelser av hvordan et sånt innførselsforbud kommer til å virke innenfor vårt eget land på mange måter, sett i forbindelse med vår eksport til Italia, finner det påkrevet å legge enkelte spørsmål frem for Stortinget, spørsmål som reiser sig i denne forbindelse, kanskje i særdeleshet med vår utførsel, så vil naturligvis regjeringen da straks sette sig i forbindelse med Stortingets presidentskap for å drøfte spørsmålet om Stortingets innkallelse. Men innførselsforbudet ligger så klart på bordet for komiteens medlemmer, at jeg tror de må være opmerksom på, at skal vi forsøke å smygvekk fra vårt ansvar, så er innførselsforbudet allerede en realitet idag.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har full tillid til at regjeringen i denne sak selv vil vite om og når det blir nødvendig eller ønskelig å sammenkalle Stortinget. Jeg går ut fra at den konstitusjonelle side av dette spørsmål er fullt klar, at regjeringen har formell rett til å gå til det forbud som kreves efter Folkeforbundspakten, men om regjeringen allikevel finner det ønskelig å ha Stortingets bekreftelse av det, så overlater jeg det helt til regjeringen å avgjøre det. Jeg er ganske enig både med president Magnus Nilssen og med statsministeren i, at vi er bundet efter folkeforbundspakten. Det lar sig ikke diskutere det. Et spørsmål som her har vært reist, såvidt jeg forstod særlig av hr. Lykke, det var om man på en eller annen måte kunde ta op til særskilt avgjørelse om den gjeld som Italia står i til oss, skal kunne betales gjennom en tilsvarende import førenn sanksjonene trer i full kraft, så at Italia ikke så å si skal få denne gjeld i presang, men skal betale den før. Jeg har

forstått hr. Lykke som han mente at kanskje dette på en eller annen måte kunde gjøres. Jeg tror imidlertid at heller ikke det kan skje. Det vil ha følger fra så mange kanter, hvor der er en ganske annen stor clearingsgjeld enn den forholdsvis lille clearingsgjeld det gjelder i Norge, at det i virkeligheten vilde bety et brudd på sanksjonenes effektivitet, som vi ikke engang skal tenke på å få reist. Men det følger av sig selv, kan jeg gjerne si, at en slik igangsettelse av et absolutt forbud mot import fra Italia vil gjøre statens ansvar like overfor denne clearingsgjeld noget større enn man kanskje mener det idag.

Handberg: Jeg vil uttale min tilslutning i det store og hele til det som er uttalt av hr. Braadland, og likedan vil jeg si, at jeg synes vi skulde være tilfreds med det som statsministeren uttalte spesielt i det næstsiste foredrag, om at når det tidspunkt kom, vilde regjeringen rådføre sig med presidentskapet om innkallelse av Stortinget. President Magnus Nilssen uttalte sig nokså bestemt mot at Stortinget blev innkaldt. Det får da bli presidentskapets sak om det vil avvise en slik innkallelse forsåvidt det finner det riktig. Hr. Mowinckel uttalte også nu til slutt, at vi er bundet ved Folkeforbundet, så at der ikke var nogen vei utenom. Men det står jo i forbundspakten, at det er Folkeforbundet som bringer i *forslag* de enkelte sanksjoner like overfor nasjonene. Det bringer i forslag, og deri ligger jo også at de enkelte nasjoner har anledning til å uttale sig om de forslag som kommer fra Folkeforbundets side. Og at det heller ikke går med sån heseblesende hast tyder forskjellig på. Den siste meddelelse som jeg har sett, går ut på at det er 28 stater som nu har gjennomført våbenforbudet, men kun 7 av de finansielle sanksjoner, så det har ikke gått så svært fort.

Braadland: Jeg kan erklære mig enig i det som forsåvidt blev uttalt av hr. Mowinckel, og jeg har også full tillid til at statsministeren ser på de ting på en måte som er riktig og klok; men jeg vil gjerne tilføie som en forklaring på det som jeg fremholdt, at jeg kunde tenke mig at det kunde hende ting, når nu koordinasjonskomiteen trer sammen den 31. oktober, som kunde muliggjøre at regjeringen kunde benytte det som da foregikk, som en grunn til å forelegge saken for Stortinget. Jeg er fullt klar over våre forpliktelser, og jeg mener ikke at vi på nogen måte skal unddra oss dem.

Anderssen-Rysst: Regjeringen har nu to ganger i høst forelagt disse spørsmål for den utvidede utenrikskomite, det vil si det samme som at Regjeringen har søkt å holde kontakten med Stortingets organ for disse spørsmål ganske godt, og jeg ser deri et vidnesbyrd om at regjeringen også likeoverfor det som eventuelt kan skje i den nærmeste fremtid, vil være opmerksom på ønskeligheten av å holde denne

kontakt, og hvis den skulde finne at kontakten må sluttes direkte med Stortinget selv, går jeg ut fra at det skjer. Jeg vil bare ha gitt uttrykk for min tilfredshet med at regjeringen hittil har holdt denne kontakt med Stortingets organ i disse spørsmål. Jeg tror det er en tilfredsstillende måte å ta problemene på.

Debatten erklærtes avsluttet.

Formannen: Så er det et spørsmål om vi i likhet med forrige gang skal lage et kort kommunike til avisene. Jeg har skrevet ned noen linjer som jeg skal referere, så kan komiteens medlemmer få uttale sig om hvad de mener. Mitt utkast lyder:

«Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite har i møter sammen med regjeringen den 24 og 25 oktober drøftet de forskjellige sanksjoner som kan bli følgen av Folkeforbundets stilling til konflikten mellem Italia og Etiopia og som kan få betydning for vårt land som medlem av forbundet. Det rådet i komiteen enighet om den linje regjeringen fremla i sanksjonsspørsmålene.

I drøftelsene deltok Regjeringens medlemmer og samtlige medlemmer av komiteen undtagen Hambro og Sven Nielsen som hadde forfall.»

Jeg har gjort det kort og har ikke nevnt noget om innkallelse av Stortinget, det er et spørsmål om det skal nevnes. Kan komiteen være enig i at vi lar avisene få dette.

Handberg: Jeg er prinsipielt for at avismeddelelsen skal være bare refererende og at der ikke skal uttales noget standpunkt fra komiteens side.

V o t e r i n g :

Formannens forslag til meddelelse til avisene blev bifalt mot 1 stemme (Handberg).

Formannen: Så vil jeg referere en skrivelse som blev innlevert til utenriks- og konstitusjonskomiteen idag. Jeg vet ikke om det er riktig å ta den op her, men når den er kommet til komiteen og er blitt lagt inn på bordet under forhandlingene, vil jeg referere den. Den angår Hannevig-saken og lyder:

«Jeg finner det min plikt å anmelde til den ærede utenrikskomite et grovt tillidsbrudd av vår sendemann i Washington, hr. Vilhelm Morgenstjerne. Sendemannen har isommer utlånt til Ingeniør Bull Øvrevik, Bergen, hemmelige stortingsdokumenter. Dette på tross av den spesielt strenge taushetsplikt der synes å være pålagt alle i denne sak.

Hensikten er forsøk på å trenere stortingsbeslutningen av 10. april d.å. og forsøk på å dokumentere likeoverfor herr Bull Øvrevik at Hannevig intet rettskrav hadde på Amerika, samt at Hannevig hadde fraskrevet sig alle krav på Amerika. Altså faktisk uriktig påstand.

På min forespørsel om sendemannen hadde forelagt herr Bull Øvrevik professor Gjelsvik og professor Skeies utredninger, de Luca-saken etc. svarte ingeniøren et bestemt nei.

Medens Stortinget har vært så elskverdig å imøtekomme min anmodning om bistand til å få min sak for internasjonal voldgift møter jeg fremdeles motstand fra vår representasjon i Amerika.

Oslo den 22. oktober 1935.
Ærbødigst,
Christoffer Hannevig».

Vi kan naturligvis ikke gi oss til å behandle dette her, men jeg mente at når denne skrivelse kom mens vi hadde møte, var det riktig å gjøre komiteen bekjent med den. Jeg skulde nesten tro at det var riktig å oversende skrivelsen til Regjeringen så den fikk se på saken. Da ingen har uttalt sig imot det, ansees det for enstemmig bifalt.

Forlanger nogen yderligere ordet?

Andrå: Foreligger det noe spesielt angående sjøgrensene siden siste gang?

Statsråd Koht: Eg hadde tenkt å be um ordet no til slutt for å fortelja kva som har hendt i sjøgrensespursmålet sidan utanriksnemnda sist var samla. Dagen etter det fyrre møtet, det vil segja den 7 oktober, hadde eg den britiske sendemannen i Oslo hjå meg. Eg hadde bede han um å koma, for eg skulde gjeva han svar på det ynsket som han hadde bore fram frå regjeringa si, um at den norske regjering vilde venta med å setja i verk den kongelege resolusjonen frå 12 juli um fiskegrensa nordpå. Eg sa då til han det same som eg hadde sagt til han fyrr, - det var ikkje anna for meg å segja - at vi var viljuge til å halda uppe den resolusjonen vår no i overgangstida på ein lempelig måte. Frå britisk side hadde det vore nemnt som eit slag fyresetning for at ein derfrå vilde koma med det framlegget ein fyrr hadde slått på um ein ålmenn avtale um fiskebankespursmålet nordpå, at denne kongelege resolusjonen vår ikkje vart sett i verk no med ein gong. Men då eg no hadde dette spursmålet fyre på nytt med den britiske sendemann, og hadde sagt han at vi ikkje kunde venta med det, men berre vilde gå fram på ein lempelig måte, og han syntest svært misnøgd med dette, eller i det minste lite nøgd, so spurde eg han, um det var tanken til den britiske regjeringa å sitja og venta med dei framlegg ho

hadde slått på at ho vilde koma med, til ho såg um det hende noko, um det vart nokon samanstøyt der nordpå. Då sendemannen fekk dette spursmålet, so kunde han nær sagt ikkje segja anna enn nei, det var ikkje tanken frå britiske side. Eg la han då sterkt på hjarta, at vilde den britiske regjering koma med noko framlegg, måtte ho koma med det fort, so det dermed ikkje skulde koma til å bli ein kvass strid som kunde føra upp i konflikhtar som vi ikkje hadde det fulle oversynet over. Den britiske sendemannen lova då å melda dette telegrafisk til regjeringa si, skulde på at regjeringa måtte koma med sine framlegg so fort som berre råd var, og segja at dette just var viktig for heile saka. Eg har ikkje høyrte noko meir um dette sidan enn at den britiske sendemann kom til meg på nytt då eg kom tilbake frå Genève 16 oktober, og fortalde meg at han hadde gjeve den telegrafiske meldinga til regjeringa si, og at dei der heldt på med rådleggjing um saka. Men i denne siste samtalen sa han dessutan ein ting til. Han hadde pålegg frå regjeringa si um å taka upp att det som regjeringa var redd for at han ikkje hadde sagt klårt nok fyrr, den ting at um det kom noko slag samanstøyt der nordpå, d.v.s. um norske uppsynsskip gjorde noko mot britiske trålarar innanfor den fiskegrensa som den kongelege resolusjonen hadde sett fast, men utanfor den grensa som den britiske regjering fyrr hadde gått med på å respektera, so vilde regjeringa sjå seg nøydd til å senda britiske uppsynsskip dit nord. Eg sa ingen ting til det, berre tok det som ei melding um noko som var kjent frå fyrr, men eg peika då på for den britiske sendemannen at det just då hadde stått i eit engelsk blad ein notis um at den norske regjeringa hadde lova å halda seg til den sjøgrensa som den britiske regjeringa hadde vilja respektera frå fyrr, dei raude linor, og at den norske regjeringa hadde lova å halda seg til dei heilt fram til juni 1936, og denne meldinga i eit engelsk blad hadde kome på ein måte so det måtte i det minste sjå ut som ho hadde kome frå sjølve det britiske jordbruksdepartementet, frå fiskerirepresentanten der, som då nyleg hadde vore i Noreg. Den britiske sendemannen var einig i at det var ille at slikt skulde bli skrive i engelske blad, for di han var klår over at dette var i strid med det som var sagt frå norsk side, og eg sa til han at han måtte vera so snild å hugsa på at slik skriving kunde koma til å kalla fram samanstøytar der nord, eggja dei britiske trålararane til å bryta den fiskegrensa som den norske regjeringa har sett fast. Men noko meir har ikkje hendt på den sida, og eg har endå ingen ting set til det britiske framlegget i fiskebankespursmålet.

Men det er hendt ein annan ting som er viktig, og det er det, at no for tvo dagar sidan, 23 oktober, kom den tyske sendemann til meg og las upp for meg eit brev, ein instruks han hadde fått frå si regjering, og den instruksjonen påla han å segja at den tyske regjeringa heller ikkje vilde godkjenna dei grunnlinjene som den norske regjeringa hadde fastsett, og ikkje vilde godkjenna 4-milsgrensa heller, 4-milsgrensa var -

som det stod i den noten - i strid med folkeretten. Eg måtte då nemna for han at 4-milsgrensa slett ikkje var noko folkerettsprinsipp, for di det var so mange statar som hadde heilt andre grensor. Det høyrdest på den tyske sendemannen, då han tok imot opplysningane mine um dette, som det skulde vera heilt ukjent for han, og det kann vera rimeleg at dei i desse landa har bite seg so fast i sin eigen rett, so dei trur det må vera den som gjeld for alle andre land; serleg stussa han på det eg sa, at alle dei andre skandinaviske landa like eins som vi holdt på 4-milsgrensa. Men han sa for so vidt nokolunde det same som den britiske sendemannen hadde sagt, at han vona at vi ikkje vilde arrestera dei tyske trålarane, um dei kom innanfor den fiskegrensa vi hadde sett upp. Eg svara det same som til den britiske ministeren, at vi no for det fyrste kom til å gå lempelig fram, men at vi sjølv sagt holdt på den grensa som vi hadde sett upp. Endeleg sa den tyske sendemannen etter instruksen sin, at den tyske regjeringa vilde vera viljug til å vera med i millomfolkelege forhandlingar um ein ålmenn skipnad i fiskebankespursmålet der nord, jamvel utanfor dei norske grensone, og eg svara som naturleg var på mi side at vi vilde synast det ikkje kunde vera nokon ting i vegen for at Tyskland kom med i slike forhandlingar, um dei kom i stand.

Dette er då det nye som ligg fyre i sjøgrensespursmålet sidan utanriksnemnda sist var saman.

Formannen: Jeg takker utenriksministeren for de opplysninger han har gitt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Dette var jo meget alvorlige nyheter. Den ene går ut på at Storbritannien vil sende britiske opsynsskib op hvis der opstår en konflikt med hensyn til de to linjer, og den annen går ut på at den tyske regjering protesterer. Det er en trøst at begge land vil være med på forhandlinger om forholdene ute på bankene, og jeg vil håbe at slike forhandlinger kommer istand, og under de forhandlinger vil altså ikke den nye grense kunne hevdes, vi må late som om resolusjonen fra i sommer ikke eksisterer i det praktiske liv.

Statsminister Nygaardsvold: Jeg kan ikke være enig i den siste uttalelse som fremkom fra hr. Mowinckel, den nemlig at vi skulde late som om den kgl. resolusjon fra i sommer om vår fiskegrense ikke eksisterer. Regjeringen har aldri optrådt på den måte eller gitt svar som kunde tydes i den retning. Det er som utenriksministeren gjentagne ganger har oplyst: at på grunn av det engelske tilbud, om å opta forhandlinger om fiskebankene også utenfor våre grenser, så har vi gått med på å praktisere den kgl. resolusjon av isommer på en lempelig måte, inntil vi får se forslagene. Jeg mener tvertimot at vi alltid må hevde at denne resolusjon, denne Stortingets beslutning, må stå ved makt, - så får vi se hvilke resultater

en eventuell forhandling kan bringe oss. Jeg tror ikke regjeringen på nogen måte kan eller bør gi uttrykk for at den fastsatte fiskerigrense ikke eksisterer. Hvad det angår at England vil sende opsynsskib ditop, så kan jeg ikke si at jeg tar det så forferdelig alvorlig. Jeg tror England vil betenke sig nokså lenge på å fremkalle et slikt forhold oppe på de norske fiskebanker. Men England vil naturligvis i det lengste forsøke å hevde sin opfatning. Vi kjenner Englands stilling gjennom mangfoldige år og mangfoldige forhandlinger, og jeg er ikke av den opfatning at Norge skal gå tilbake på det som Stortinget engang har besluttet i dette spørsmål. Men på den annen side vil jeg også få lov til å legge til, at jeg tror at især fiskerne nordover så snart som mulig bør få et inntrykk av, at det er ikke bare regjeringens og Stortingets skyld at fiskerigrensen ikke er satt 12-15-20 mil lenger ut til havs enn den nu er fastsatt. Der er vanskeligheter til stede, som også fiskerne bør begynne å forstå, og som jeg for min del har vært klar over lenge. Men til tross for at jeg er klar over det, mener jeg at den stilling Stortinget har tatt til spørsmålet, den må vi forsøke å hevde, i alle fall inntil det viser sig hvorvidt vi ved eventuelle forhandlinger kan skaffe våre fiskere bedre vilkår på andre felter.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har ikke sagt og har ikke villet si, at ikke resolusjonen står ved makt, for den står nok ved makt, men den håndheves ikke. Resolusjonen håndheves ikke når fremmede trålere kan komme innenfor grensen uten å bli opbragt. Jeg bebreider ikke regjeringen dette, for jeg synes det er ganske nødvendig, det er så å si en selvfølge, all den stund det skal optas forhandlinger, og det fra den ene part er krevet, at så lenge forhandlingene varer skal der gåes frem med lempe, og den annen part er gått med på det, da må det gåes frem med lempe. Men jeg vil bare at enhver skal forstå hvad det vil si at der ikke opbringes. Jeg vil håbe statsministeren har rett i at Englands trusel om opsynsskib ikke er alvorlig ment. Jeg er imidlertid engstelig for at også det vil bli en skuffelse. Det kan meget lett hende, hvis en opbringelse finner sted innenfor den nye grense, at England sender opsynsskib op, det er ting vi må se i øinene. Vi har i denne sak gått frem på en måte som om vi mente at vi alene kunde bestemme hvad der skulde skje, og glemt at man er to om å bestemme hvad der er internasjonalt vann utenfor ens kyster, dessverre.

Statsråd Koht: Eg kann ikkje godt lata det stå uimotsagt dette at vi har gått fram på ein måte som skulde vera i strid med folkeretten, at vi skulde ha gått utenfor det som vi har fullt folkerettleg høve til å gjera. Vi byggjer her på gamle tradisjonar, på resolusjonar som går tilbake til det 18de hundreåret. Vi har fylgt prinsipp som er forma klårt i ein kongeleg resolusjon frå 1812, vi står her på gamal og god

grunn, og eg meiner vi kann trygt halda uppe til alle sidor at vi har halde oss innanfor folkeretten.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vet ikke hvem utenriksministeren nu polemiserer mot, det var ikke mot mig, for jeg har ikke med et ord sagt i debatten her at vi er gått utenfor folkeretten; men jeg har sagt at vi har møtt vanskeligheter her, som vi må se i øinene. Spørsmålet om folkeretten har jeg ikke tatt op til drøftelse, jeg har ikke sagt et eneste ord om folkeretten. Men når nu utenriksministeren så sterkt holder på at vi er helt innenfor folkeretten og på den sikre side, så vil jeg dog minne om at den kommisjon som Høiesterett nedsatte ifjor, enstemmig kom til det resultat at de linjer vi har trukket op, ligger utenfor folkerettens linjer.

Andrå: Hr. Mowinckel har ialfall gitt anvisning på og forsøkt å konstatere, at vi skal late som om de nye grenser ikke eksisterer, derom kan det vel ikke tvistes. Og om den kommisjon som blev nedsatt av Høiesterett kom til det resultat, at de grenser som nu er optrukket, var rettsstridige, så vet hr. Mowinckel meget godt at det var kyndige folk, som efterpå kom til det motsatte resultat. Det var vel ikke akkurat folkerettsekspertene heller som var med i den kommisjon som hr. Mowinckel hadde nedsatt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har ikke nedsatt den kommisjon. Stortinget hadde ønsket den nedsatt, og den blev nedsatt av Høiesterett.

Andrå: Da Stortinget vedtok grensene, tror jeg det var forberedt på at det vilde komme noen protester, det måtte alle være forberedt på, og jeg synes i grunnen ikke at de protester som er kommet, skulde gi foranledning til å si: de er så forferdelige at nu må vi bare late som om grensene ikke eksisterer. Det har hendt før at det er blitt protestert, både tyskerne og engelskmennene har protestert i alle år når det blev opbragt trålere på et område som de mente de ikke behøvet å respektere, men de har aldri forfulgt protestene. Jeg takker regjeringen fordi den fastholder at Stortingets linje må følges. Før eller siden må det selvfølgelig komme en opbringelse, hvis vi skal komme ut av denne sak, det kan ikke til evighet gå slik som nu. Hvis det aldri skal komme en opbringelse, da kommer man jo inn på den linje som hr. Mowinckel i mange herrens år har fulgt i sjøgrensesaken - jeg vil næsten kalle det sabotasjelinjen - og jeg takker regjeringen fordi den ikke har slått inn på den samme linje. En opbringelse innenfor de nye grenser må komme, før får vi ikke denne sak avgjort. Og jeg tror ikke saken vil bli avgjort med at der blir en kamp mellom norske og engelske eller tyske vaktskip deroppe om opbringelse. England står i den stilling idag at det værsgod nok må gå en annen vei.

Det skal være de små nasjoners beskytter, og det går ikke an for det å optre på den måte som det later til at hr. Mowinckel tror det kan. Det er en ærlig sak om det skulde vise sig at disse grenser ikke holder, om vi skulde bli fradømt dem, men gi oss på forhånd synes jeg ikke vi bør gjøre.

Statsråd Madsen: Hr. Mowinckel uttalte at resolusjonen håndheves ikke. Regjeringens syn er jo et annet. Regjeringens syn er at resolusjonen håndheves, men den håndheves med lempe i påvente av de forslag som den britiske sendemann har lovet skal komme, og i påvente av de forhandlinger som da senere skal komme. Jeg kjenner ikke til at der har vært noen trålere innenfor de nye linjer uten å være blitt opbragt. Det er mulig - det er over 300 tyske trålere og omtrent det tilsvarende antall engelske trålere som går langs den norske kyst, men jeg kjenner ikke til at der er rapportert noe tilfelle hvor de har vært innenfor linjen uten å være blitt praiet eller opbragt. Nu, vi får avvente de britiske forslag, og se om de blir i overensstemmelse med hvad vi ønsker at de skulde bli, det som forelå i forrige møte: Forslag om en regulering utenfor 4-milsgrensen ut til 12-14-16 mil i sjøen, hvor de virkelige fiskebanker ligger, som er av den største praktiske verdi. Og hvis der kommer noe forslag fra britisk side, får vi se på det og diskutere det, og da blir det sannsynligvis også anledning til å forelegge det for Stortinget. At det skulde være mulig at vi ved eventuelle forhandlinger kunde vinne meget ved å opgi noe - personlig tror jeg ikke at vi får noe så gunstig tilbud fra engelskmennene, ialfall ikke i første omgang, men det er det for tidlig å dømme om idag. Men jeg vil understreke at resolusjonen håndheves, og den bør håndheves efter min opfatning, men det er nok riktig, når vi venter på forhandlingstilbud, at den blir håndhevet med lempe.

Handberg: Jeg vil bare uttale min glede over de bestemte, kraftige uttalelser som kom fra utenriksministerens side, at der ikke vikes her like overfor det som er Stortingets beslutning. Jeg vil håbe det snart kommer derhen, at den hele sak, også angående sjøgrensespørsmålet, kommer for offentligheten, og da skal man se hvor det norske folk står, om det følger hr. Mowinckels røde linje.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er ikke det ringeste i tvil om at både det norske folk og jeg gjerne vil gå langt utenfor de røde linjer, men her er det ikke spørsmål om hvad man vil, men om hvad man kan. Det er det det gjelder. Jeg bad om ordet like overfor dette om å håndheve resolusjonen og like overfor handelsministerens uttalelse om at han ikke kjente til om der hadde vært trålere innenfor den nye grense. Nei, det kjenner ikke jeg heller til. Men handelsministeren må vite, at hvis der kommer en tråler innenfor den nye grense,

vil den ikke bli opbragt, sålenge de lempelige foranstaltninger varer. Det er pointet, og det er riktig. Det er intet å si på det, jeg har intet å bemerke til det. Men jeg vil bare at det faktum skal være kjent, og da nytter det ikke med store og smukke ord fra hr. Andrå om at vi her skal håndheve resolusjonen med styrke. Vi håndhever den ikke. Vi håndhever den ikke, sålenge forhandlingene varer. Vi må håpe forhandlingene fører til et gunstig resultat. Fører de ikke til et gunstig resultat, så er det altså meningen at den skal håndheves, at man da skal gå til opbringelse. Og hvad det vil føre til, javel, det får fremtiden vise. Jeg har som sagt intet å kritisere, jeg er enig i regjeringens optreden her, helt ut enig. Men jeg vil man skal forstå hvilke vanskeligheter man møter, og hvorledes stillingen er idag, og idag er stillingen den, at som følge av de bemerkninger som er fremkommet først og fremst fra den engelske regjering, og også fra den tyske regjering, håndheves resolusjonen idag ikke slik som resolusjonen, når det gjelder grensen, skal håndheves.

Statsråd Koht: Det gled meg å høyra at hr. Mowinckel ikkje har meint å segja at den norske regjeringa med sin resolusjon frå 12 juli hadde gått utanfor folkeretten. Det var altså ikkje å tolka soleis, når han tala um at her var tvo partar som hadde å avgjera spursmålet. Vi har sagt, og det har vore sagt so mange gonger at det snart blir keidsamt å ta det upp at, at det einaste som regjeringa har lova den britiske regjeringa, og no den tyske, det er dette å halda uppe resolusjonen på lempeleg vis. Og det er sagt klårt ifrå, upplyst her i utanriksnemnda, kva vi meiner med «lempeleg vis». Vi meiner dermed at dei trålarane som ein møter innanfor den norske fiskegrensa, skal få varsku um at dei er innanfor den, og det skal bli sagt til dei, at um dei ikkje kjem seg burt, skal dei bli klaga for domstolen og kann få dom på seg, men ein skal ikkje med ein gong gå til arrest. Det er det som er meint, og dermed er det tydeleg sagt at vi ikkje har gjeve upp denne kongelege resolusjonen. So er det dette spursmålet kor lenge vi skal gå fram på dette lempelege viset, og der må eg ta eit lite atterhald til dette ordet, at vi skal gå fram på lempeleg vis «so lenge vi endå kann venta på britiske framlegg og det kann bli forhandling um dei». Vi kann ikkje sitja og venta i det endelause på desse framlegga. Frå britisk side hadde vi fått ein lovnad um at vi skulde få framlegg i fyrstninga av september månad. Vi fekk i slutten av september ikkje anna enn 4 punkt til grunnlag for forhandlingar, og vi har sagt at vi er viljuge til å forhandla um alle dei spursmåla som der var nemnde, um vi so ikkje kunde binda oss til dei resultat som i sume punkt der var lagde fram. Det har no gått ein heil månad just på dagen i dag sidan vi fekk dei 4 punkta, og endå har vi ikkje fått det britiske framlegget i si positive form. Vi kann ikkje venta i det endelause på det, det har eg tydelegt og greitt

varskudt um til den britiske sendemannen, so det er sagt frå um dette. Eg har nemnt at det er tale um vikor og ikkje um månader, av di eg dermed har vilja sagt just dette at det hastar; eg har lagt han dette sterkt på hjarta. Og kjem det ikkje noko britisk framlegg i ei nokolunde nær framtid, er det greitt at då må vi slutta med det å gjennomføre dette med lempe, for hovudgrunnen til at vi gjennomførde denne resolusjonen med lempe i den fyrste tida, var den at vi kunde rekna med at ikkje alle hadde fullgod greie på alting i saka, og at det kunde bli gjort misgrep der, som ikkje var gjort med full vilje.

Anderssen-Rysst: Der er vel ikke noen grunn til å ta disse spørsmål her op til noen nærmere meningsutveksling på det nuværende tidspunkt. Men siden vi sist var sammen her og behandlet dette spørsmål, er der altså skjedd forskjellige ting som vi nok må si må karakteriseres som ganske alvorlige ting. Forrige gang forelå det for oss en meddelelse om at det var antydnet overfor den norske sendemann i London at man kunde fra engelsk side komme til å gå til det skritt å sende engelske patruljeskip op på Finnmarkskysten. Det blev sagt av den ærede utenriksminister, da dette spørsmål blev berørt i komiteen, at han ikke hadde hørt noe om det; det hadde ikke vært nevnt av den engelske sendemann i Oslo. Men siden den gang har altså, såvidt jeg forstår, den engelske sendemann overfor vår utenriksminister tilkjennegitt at et sådant skritt kan bli tatt fra engelsk side, og da, når man ser det på bakgrunn av det som forelå overfor den norske sendemann i London, vil jeg nok si, at jeg synes ikke det er grunn til å overse at vi der kan komme inn i en aktuell og meget ubehagelig situasjon. Videre har altså den tyske regjering tilkjennegitt det som utenriksministeren refererte. Spørsmålet er jo da om den engelske og den tyske regjering er i rapport med hverandre om disse ting. Jeg er heller ikke særlig beroliget ved den meddelelse som den ærede utenriksminister gav om at det i et engelsk blad var kommet en offisiøs - må man vel kalle det - meddelelse om at den norske regjerings opfatning av situasjonen skulde være at Norge inntil 1 juli 1936, tror jeg det var, vilde holde sig bare til de røde linjer. Jeg spør mig virkelig selv - jeg har hatt mine tvil om det, derfor er det jeg sier det nu - om den nuværende engelske sendemann i Oslo er i den rapport med sin regjering som de faktiske kjensgjerninger efter utenriksministerens referat her skulde berettigge til å formode. Der er forskjellige ting som tyder på at den engelske sendemann kanskje blir desavouert av sin regjering på visse punkter. Jeg går ut fra - og det var derfor jeg bad om ordet - at det fremdeles vil bli nær kontakt mellem komiteen og regjeringen om disse spørsmål, om man skulde måtte se at de vil bli aktualisert i den nærmeste fremtid. Den mørketid som vi nu er inne i, er nettop trålervirksomhetens høikonjunkturtid der oppe, og vi må nok være forberedt på at det kan komme incidents. Iøvrig var det

min hensikt med å be om ordet, nu å spørre utenriksministeren om det foreligger noe nytt med hensyn til formodningen om hvorvidt handelsavtalen med England vil komme til å fortsette automatisk eller ikke. Utenriksministeren gav oss jo en meddelelse sist om dette spørsmål som tydet på at man måtte gå ut fra at det skulde bli optatt nye forhandlinger i saken efter engelsk initiativ. Jeg for mitt vedkommende er, ikke minst på bakgrunn av den utvikling av situasjonen som vi for øvrig har vært inne på, nokså spendt på å høre om det skulde foreligge noe nytt i den forbindelse, idet jo handelsavtalen med England spiller en overmåte stor rolle også for de fiskerier hvis interesse her særlig er på tale.

Utenriksminister Koht: Eg vil gjerne streka under den skilnaden som der var millom trugsmålet i september um å senda britiske uppsynsskip nord til Finnmark, og det trugsmålet i same leia som har kome no nyleg. I september vart det sagt i London, at um ikkje den norske regjeringa innan 1. oktober lova å lata vera å setja i verk resolusjonen frå 12. juli, so vilde då regjeringa den 1. oktober senda uppsynsskip der nord. Eg tok trugsmålet med stor ro, og det har synt seg at ein ikkje har sendt eit einaste uppsynsskip dit nord, trass i at vi ikkje lova å halda den kongelege resolusjonen attende og ikkje gjekk etter det engelske kravet frå den gongen. No er det då sagt at um det hender noko, slik at ein britisk trålar vert arrestert, so vil dei senda skip til vern, og um dei vil setja det trugsmålet i verk - ja, det har eg for so vidt ikkje nokon grunn til å tvila på. Ein kann ikkje taka dette soleis at den britiske regjeringa har desavouert sin sendemann. Tvertum, det har gått soleis som den britiske sendemannen sa til meg at det vilde gå, og at dei ikkje vilde gjera dette til den 1. oktober, trass i det avslaget dei fekk. - Um det andre spørsmålet som no hr. Anderssen-Rysst nemnde, handelsavtalen med England, kann eg då fortelja at det serskilde spursmålet som var reist frå britisk side um baconutførsla, kjem upp til serskild forhandling i London no i november månad.

Møtet slutt kl. 15,20.